

AKATALPA

Şubat 2002

Sayı : 26

BURSA-İSTANBUL HATTI

Ahmet UYSAL

Geçtiğimiz aylarda çok sevdiğimiz bir grup arkadaş İstanbul'dan gelip Bursa'da konuğumuz oldular. Laf lafı açtı ve bize sekiz sayfalık bir dergide, iki sayfalık Bursa denemesinin yer almasının mantığını sordular; daha doğrusu bunun şık bir tutum olmadığını söylediler.

Bu değerli dostlarımıza biraz polemik olsun, biraz da *Akatalpa*'nın genel yayın politikası biraz vurgulansın diye; Türkiye entelijansiyasının pek rağbet ettiği gündelik yayın organında "Kent Fısıltıları" adında köşeler bulunuyorsa, Bursa'da yayımlanan bir edebiyat dergisinde de Bursa'yla ilgili denemelerin yer almasından daha doğal bir şey olamayacağını söyledik.

Türkiye'nin adını "kent"le nasıl değiştirebiliriz, 70 milyonluk Türkiye'yi 10-15 milyonluk İstanbul'un üstüne nasıl boca ederiz?

Ayrıca biz yıllarca, diyelim Üsküdar üstüne, yüzlerce şiir ve yazı okuduk; İstanbullu yazarlar ya da burada yığılışanlar sayesinde İstanbul'un sokaklarını tek tek ezberledik.

Üsküdarlılara, Beyoğluculara, Kadıköycülere... şimdi biz de diyoruz ki, buyurun burada da Bursa var!

Hem yıllarca *Yeni Biçem* yersiz yurtsuzlukla suçlanmamış mıydı; alın bu da yerli yurtlu bir dergi!

Sevgili dostlarımıza, çok eski sayılarımızda yayımlanmış olan "Ulusalığa Paydos" (Haziran 2000, Sayı 6) ve "Evet, Şiirde ve Sanatta Ulusalığa Paydos" (Temmuz 2000, Sayı 7) yazılarımızı bir kez daha okuyup, konunun arka planını da anlatmalı ve öyle söyleşmeliydik belki. Ama akşamın güzelliğini sistematik tartışmayla soğutmanın yeri de yoktu elbette.

Şimdi burada söyleyelim: Bizim için yerellik ve evrensellik arasındaki alışveriş önemli; bir gözümüz mutlaka yaşadığımız yerdeyse, öteki gözümüz de mutlaka yeryüzünün bütün noktalarında; ille de İstanbul'da değil... Elbette İstanbul'da da; İzmir'de, Ankara'da, Sinop'ta olduğu gibi; ama aynı zamanda Paris'te, Londra'da, Roma'da da: Edebiyatın bütün coğrafyalarında!

Teknolojik gelişim, bunun sunduğu nimetler, son dönem ortaya çıkan toplumsal yapı; insanları içinde yaşadıkları ülkenin kültür başkentlerine tutsak olmaktan kurtardı, özgürleştirdi bir bakıma... Şehirler hem büyüdüler, hem küçüldüler; İstanbul artık eski İstanbul değil, Bursa da eski Bursa değil...

Sonuçta, nerede ortaya çıkarsa çıksın, iyi ve güzel örgütlenmiş ve insana değen sözlerin, ama erken ama geç, hak ettikleri yeri bulacaklarına inanıyoruz; *Akatalpa*'yı böyle bir noktada konumlandırıyoruz...

Ramis Dara, Özlem Tezcan Dertsiz, Hüseyin Ferhad, Tamer Gülbek, Halim Hayal, Ayşegül İzmirli, Yunus Koray, Hüseyin Peker, İlyas Tunç, Ahmet Uysal, İhsan Üren, Sadık Yaşar.

OKUMA NOTLARI

"Gece Tanıklığı"

konuşmayı sürdürelim Salih,
bizden öncekilerin bulduğu söz
tanrıların yüzü, ateşin ışığıdır,
yüzümüzü söze ve ışığa sürelim

"Aşkın Taçyaprağı"

göğsündeki o sızıyla
korur ömrünün akan sesini,
kar aydınlığı gecelerden
çıkartır yola ahmet
uzunca soluğunu şiirin

"Anlatılmaz Şarkılar"

suadiye'den trenler geçer
dumanlı bir güz çöker
caddebostan'a, dokunaklı
bir yağmur çiseler

'aniden mor güneş'

üç kitap forması inceliğinde
bir kıızı sever turgut

"Taşı Sula"

kim unuttur artık
taşı sulamayı, buğdayımızı
yıkayan yürek aydınlıkken

göçebe renkler gezdirirken
gültekin yüzünde

SANAT VE ANIT

Halim HAYAL

Olanla olamayan arasındaki farkı algılamak önemli bir insanlık adımıdır. Henüz gerçekleşmemiş, gerçekleştirilememiş adım belki de... Bir dramın adı. Şöyle bir soruyla da oturabiliriz tümceyi : Var'la yok arasındaki boşluk (uzam, değer; her neyse) algılanabilir mi? Tanımlanabilir mi? "Olmak veya olmamak" ünlemesinin kulaklarını tırmaladığı herkes için geçerli, ürpertici soruyla! Ne ki bu tür sorular; sorun odağı arayışlar, irdeleyiş ve sorgulayışlar, insanoğlunun başını ağrıtır. Büyük iş açabilir, yazan, yazdığını sanan kişinin söylemine, duyu - düşün dağarına. Yazıyla iştiğal edenin püsküllü belası, zamanında/yaşamında girdap oluşturacak derin döngüdür; 'boşluk' sendromu. Bu minvalde sürdürülebilir olanla olmayan arasındaki kıyaslama (karşılaştırma) denemesi. Ama yanıt olasılıkları diyardan diyara gezdirebilir insanı. Gezdirecektir. Görelim öyleyse.

Sanat, an'ı tesbit eden eylemin nesneleşmiş sonucudur. Yani, üretilmiş nesnenin taşıdığı an'a (an'lara) ilişkin veriler veya sonuçlar (değerler) bütünü... Yaşananın, yaşanmış zaman diliminin belgesi sayılacağı da savlanabilir. İnsanoğlunun temel sorunsalı, zamanı alt etme savaşımı, bilinçaltı evrenine yerleşmiş bir tür atom çekirdeğidir; ki, ciddiye alınmalı bu bağlamda. Sanat bir tür doğayı ve değişim silsilesini, yani yaşamı ciddiye almayı (almışlığı) belgeler.

Düşünce üreten, hayata dair tasarımlar geliştiren kişi, kendi arayış kulvarını belirlemiş, şimdiden ötesi için kaygı ve korku furyasına kapılmışsa, eski koşulları, eski yapıları ve yaklaşımları yadsır. Yıkar. Sanat üretimi ya da üretilmiş eser de yıkıcı, şaşırtıcı olduğuna göre, söz konusu yapıtın 'anıt' halinden söz edilebilir, rahatlıkla... Biçiminde yatan gücün. Biçemden.

Doğada, açık/gizli sanat 'emare'leri vardır, bilindiği üzere. Doğanın dili sanatsal dil olarak algılanır bazı hallerde. Söz konusu dili anlayacak, yeniden yaratıp yorumlayacak özneyse insandır. İnsanlığın anlatım araçlarından en gelişkinidir sanat ürünü. Başta yüreğinin, beyninin ve içgücünün işbirliğinde yoğunlaştırmakla ellerinin yarattığı - yaptığı nesne, bambaşka bir estetik dünyadır. Somut değerdir artık. Sanatın özü çok özel ve çok zengin diliyle konuşmaktadır doğanın içine, bireyin ruhuna. Zamana konmuş bir im değildir salt, yaşamın varlığına, geçicilik hüznüne karışmaktadır da... Boşluğun eksiltilmiş halidir. Görüntüdür. Apayrı evrendir. Sanat yapıtının içerdiği sonsuzluk tılsımı da hayatın öz suyuna odaklanmıştır ki, 'anlam' yakamozlanması ışılatmaktadır; bakan, okuyan, algılayan için.

Sanat üretimi hayat üretimi değil mi bir bakıma? Hayatın üretimi... Yaşanan ömrün her aşamasında sanata ilişkin sinyaller sunan devinime, doğaya sırt çevrilemez. Yaratıcı birey için sonsuz kaynaktır yaşam koşulları; kimi daha az sıkıntılı, kimi daha çok, kimi zamansa dayanılmaz kaosuyla birlikte. Esinleneceğim, yaşayacağım - yaratacağım diyene insani duygular/duygulanımlar gezegenidir nesnelere, sözcüklere. Kişiyi kısıkaçlardan ve kıskançlıklarından arın(dır)ma, koruma eğilimi sonsuzluğa uyarlı kılavuz gibidir. Sanat, odaklanmayı, doğum sancılarıyla kıvrınmayı olağan gösteren gizemli varoluş alanıdır hiç kuşkusuz. Üstelik insanlık tarihi sanata ilişkin ayrıntılarıyla, girinti ve çıkıntılarla, dehlizler - derzler, dipler - sırtlarla zengindir. Yaşam yolculuğuna başlamış her kişi, gözünün önündeki beyaz zemin üzerinde siyah karıncalara kilitlenirse, inanılmaz değerde ve şaşırtıcılıkta örneklerle karşılaşacaktır. Karşılaşır. Yaşananlardan belli değil mi?.

Bireyin ve toplumun varoluş sürecinde her ayrıntı birtakım metaforlar içerir dense abartı olmaz. Çünkü her ayrıntı yüzlerce sanatsal imgeyi, anlatımsal ipucunu olgunlaştırır hücrelerinde. Kısaca, "Hayat sanata gebedir" biçiminde söylenebilecektir durum... Nesnelere, olaylara ve kişilere o dikkatle bakmalı herhalde... Sanat yapıtının alt-üst katmanlarını, yanal yayılımlarını amaç edinmekle, yapıtı yaşam için amaç kılmak arasında tuhaflık görmemeli. Zira her yaşamsal hamle sanat niyeti taşıyorsa hayatın kaygılarıyla yüküldür

ve yaratım sürecine dahildir. Değilse dahil edilmeli. Çünkü sanat zamanın içinde tutsak kalmamalı. Köreltilip kısırlaştırılmamalı.

Sanat neredeyse sanatçı (yaratıcı, yapıcı) oradadır. Yaptırım (dayatma) gibi algılanabilir ama olsun. (Burada tümcenin didaktik yanı bağışlanabilir herhalde...) Üretimi tetikleyen, sanatsal güzergâhı cazip kılan sanatsal hazdır. Yabana atılamaz, ürün niteliğinden daha vahim faktör, açık/gizli verdiği mesajdır. Yani müstakbel ürün/yapıt için sıkıntının reaktör görevini verimli kılmak önemli. Öylelikle bütün çetrefil halleriyle kendi doğurgan toprağını bulmuş, boşluk dolduran anlam kanallarına çıkmayı başarmış olur sanat nesnesi. Kanal, yani su ve toprak sevişmesini göz önüne getirince daha iyi aydınlanacaktır bu durum. Sav değil sadece, yaşamın doğayla örtüşmesinden biçimlenen gerçekliktir de...

Büyük sanat olayları büyük sanat yapıtlarının sonucudur denebilir mi? 'Sanat yapıtı mutlaka bir zaman anıtıdır' yargısı ne denli geçerli sayılabilir? Kentlerin önemli meydanlarını, bulvarlarını veya kavşaklarını süsleyen heykeller, saat veya çan kuleleri, camiler, kiliseler, sinagoglar zaman içinde anı taşıyıcı değil mi? Herbiri sanat yapıtı özellikleriyle donatılmış değerlerdir insanlık için. Sayılan yapıtlara/yapıtı tarih, mimari ve ruhi çağrışımlar taşıyan binalar, kemerler, köprüler de eklenebilir. Yaşlı, nadir ağaçlar da; doğanın anıtlarıdır, unutulmamalı.

Ölümsüzlüğü keşfetme uğruna mermer taşta can vermeye çalışmış eski uygarlıklar. "Anımsa beni/anımsanmak ölümsüzlüğüne ta kendisidir/Anımsa beni/anımsanmak varolmanın nişanesidir" benzeri, duyarlılığı yüksek dizelerle, resimlerle, taşlara ve lahitlere yazmış yaşamı. Oracıkta durdurmuş sanki zamanı. Binlerce yıl insanın iç dünyasını; özlemlerini, yenilgilerini ve acılarını işlemiş nesnelere, 'ölümsüzlük anıtlarıdır' düşüncesiyle. Sonsuzluğu arayış sanatı yönlendirmişse, sanat da sonsuzluğu arama araçlarından en güçlü ve güvenli sayılmış. Burada bir tür al-ver bağından çok sanat yaratma/üretme kaygısıyla, hayatı ebedi'leştirme gayretinin örtüşmesi var. Salt güzel eser elde etme dürtüsü olabilir mi yeteneği ve gücü etkinleştiren? Sanmam.

Sanmam ama bu sorunun uç yanıtını bulmak zor. Seziliyor aradıkça.

Sanat; resim, heykel, edebiyat, müzik türlerinin tarihini, işlevini ve hayata yansımalarını, katkılarını araştırmak uzmanlara düşen görevlerdendir. Naçiz çırağın haddine düşmez başkalarının kâğıdına virgöl koymak. Hem zaten yüzyıllardır kayıtlara, kütüklere, kütüphanelere yağmış sanat materyalleri. Ciltler, raflar dolusu ayrıntı bakılmayı bekliyor... İşin güncel kalmasına yol açansa varoluşun duygusal kökenidir. Daha çok oradan ışık sızıntısı yakalayıp şiire tahvil etmek adına, yani şiir yolunda işbu lakırdıları ediyorum : Sanat ve anıt ilişkisi üzerine zaman ve estetik yargılar, antik evreler/uzantılar bağlamında kelâm üretmek de haddimi aşar elbette. O nedenle söze düğümü atmam gerekiyor.

Belki ayrı konu ama sözcüklerin şiirde, öyküde, denemede (sanatta) dönüştüğünü (dönüştürüldüğünü), anıtların (anıtların) iddia edenlere katılırim. İyi, has bir yazınsal yapıt, sözcükler, imgeler ve kurguyla anlatı(m) gücüne kavuşup sanatsallaşır. Anıtlar.

En başta sormuştuk : Olanla olmayan bir tutulur mu, diye. Elbette tutulmaz. Bir şey yapanla (üretenle), yapmayan (üretmeyen) arasında fark vardır. İyi ile kötü arasındaki fark gibi, görece değil, somut fark... Ama ikisinin arasındaki farkın içindeki aşkınlığı irdeleyip sorgulamak kolay mı? Olan görünür, durağan (statik) haldedir. Olmaysa devingen, (dinamik), hatta kışkırtıcı sayılmaktadır. Olanla olmayan arasındaki boşluğu algılamak, anlatmak, çizmek, yorumlamak büyük olay o nedenle. Sözcükler dünyasının varsılığını, görkemini, gücünü gösteriyor her şeyden önce. Sözcükler sanat yapıtına araç (aracı) kılındığında anlama bürünüyor. Sanat anıtına dönüşüyor. Büyük bir dünyadır; harfler, çamur, mermer, alçı, ağaç, plastik vb. araçlarla doğaya eklenilen dil, anla(m). O dil ki, sanatçı birey eliyle insanlığa sunulan şiirdir. Sanat olan, anıt olan henüz yaşanmaması, keşfedilmemiş gezegeni arayıştan başka ne ki, diye sorulabilir bunca sözden sonra? İşte, yine döndük başa : Var olanla var olmayan arasına... Ulaşmaya çalıştığımız büyük gizeme ve onun ardındaki mucizeye. Bencileyin şiire...

ŞEHNAZ DÎVAN

Sırat evlâdır Irak'tan
bir o kadar ferah,
nefes almadan aşılır
'kişiye özel' bir sabah

Bir sabah uyandığında
Irak'ta bulursun kendini,
derişir ruhunun Sırat'ında
bütün puhuların sessizliği

İlayda.

Lâmbayı kıs, perdeleri çek; içindeki hanendeyi uyandır. Kaç
akşamdır bir ıklığ meleşme hâfizamda üryan dolaşır. Saçlarını çöz,
eğnini soy, zıfaf postuna uzan. Ulu, kükre; bağır. Yay ve mızrap
bizi Uçmağ'a çağırır. Gözlerini yum, burçlar kuşağına çık, baht
yıldızımı oku. İçli, kösnük şarkılardan sual et hayta ruhumu:
Bütün puhuların sessizliğini devşir ve Basra'ya dök. Şu barbar
kalbimi göğsümden sök İlayda

sök
sök

BUN

enikonu üç harf
şiiirin başlığı
her şeyi çözer gibi sanki:

ne tuhaf bir anahtar
çözüle çözüle geçmiş-kendine!

DAM ÜSTÜNDE ÜÇ KAÇAK FOK

bel bel baka aha
saksığansız kazmasız
aynaya üç kaçak kof:

ne tuhaf bir paçal
şiiir değil bun bun harf!

Özlem Tezcan DERTSİZ

YAZÖNÜ

yakası kirli bir gömleği
giymiş gibi tedirgin
bilmezsin,
kaç kez içimden okudum aşkı
akortsuz hüznün satın aldım kalbinden
içine kapanmış notalarla sustu
gözlerimdeki fener alayı

bahar adları topladım avuntu
sıcığıma teğet geçti açaray
karşılıksız ilkyaz şarkıları dilinde
bende kırık bir sol anahtarı

son mayısım dökülmesin,
üfleme ince perdeme
balkona değse de pembe akasya
yolcuyum telleri kopuk bir güze,
zehir zemberek bir yazönü yine
senden geriye...

HACMİ BELLİDİR İNSANIN

konusmaya başlıyorum

içi bilgiyle yoğrulmuş minik
topaklar var aklımda

bana sunulan hedef
önümde dizili öğrenciler
özü topraktan hepsinin
kalaylanmış anne sütüyle içleri

atmaya başlıyorum

at bana diyor doldukça daha
istiyor ağzı varil olanlar

bazılarının ağzı dar vazodan
çarpıp düşüyor dışına
sağdan soldan toplayıp
atıyorum tekrar tekrar
hem ben hem onlar yoruluyor
atmaktan çatlıyor ağız kenarları

kırılıp dağılıyor genişlemek isteyenler
hacmi bellidir insanın yazıyor karatahtada

ölümü ve aşkı tarif ediyor
ağız geniş olanlar dar olanlara

TANPINAR'IN BURSA İZİNİ

Ramis DARA

Lidyalı mıyım, Orta Asyalı mı, bilmiyorum. Daha düne kadar ikinci sözcüğü söyleyemez, 'yörük müyüm' derdim. Aşmak gerek, bütün tabuları kırmak; öz neyse, varsa, geriye ne kalacaksa, onu bulmak, oluşturmak...

Kültüre çok uzak bir yerdin doğup büyüdüğüm köy: Ege'de dağda. Bütün ana yolların uzağında, neredeyse patikaların bile dışında bir yer. Yine de, nasıl oluyorduysa, bundan yirmi beş yıl kadar önce bütün dikimi için sürdürdüğü bir avuçluk tarlasında, bir Bizans parası buluyordu babam, pulluğun burnuyla toprak yüzeyine çıkan. Ne ilgisi vardığıysa, Lidyalılığımı, bu paradan sonra, çevremdeki abartılmış ulusçu baskıya karşı, daha bir coşkuyla, elbette inanmadan ama kendime dönük bir 'espri'yle, ileri sürdüm durdum: Boynumda da, koca sakallarıyla alışıp bir Demis Roussos kolyesi vardı rastlantıyla.

Aştım, bütün önyargılarımı aştım; saptayabildiklerimi; Camus'nün en güzel imgelerinden biriyle, bir çakıltaşı olmaya çalıştım, yaşarken.

İçinde doğduğum ve ortasında bulunduğumdan dolayı aldığım olumsuz etkilere, uğradığım baskılara dönük nefretimi engelledim, demek istiyorum: Herkesin, her kesimin, bir haklılık payı, yoktuysa bile, olabilirdi! Bu, rahatlatmış beni.

Örneğin, camiler, yalnızca bir ritüel alanı, ibadet yeri değil; geçmişten geliyorduysalar, orta-uzak dünlerden bu günlere birer haberdin, süreklilik simgesiydi; hatta belki bazen iyi bir sanat yapıtı; hiç değilse, avlusu, camisi, ağacıyla, bir nefeslik açık uzam, doğa alanıydı, sıkışık düzen yapılar arasında!

Sertliğim törpüldendi, yumuşadım; 'tavşan dağa küsmüş...' ün tersi, Osmanlıyla barıştım. Yanlış anlaşılma: Elbette 'hidayet'le bir ilgisi yok bunun. Bugünün, yarının karşısında olduğum gibi, yakın-dünün karşısında da nesnelleştim, yansızlaştım; buralardan hangi insani sıcaklığı devşirebilirim, buna baktım ve bu yaklaşım, ayaklarımı asfaltla daha uyumlu kıldı. Buradan hangi çimen çıkabilirdi, hangi renk, hangi ses; kafayı ve gönü biraz buna yatırdım; bu benim ve küçük çevrem için iyi oldu.

Sanki bir matahmış gibi, Lidya'ya da, Orta Asya'ya da, günümüz edebiyat dünyasına da oturtmadığım kendimi; son on beş yılımı geçirdiğim, böylece bunun üç katını biraz aşan ömrümde en çok eğlendiğim kent olan Bursa'nın sokaklarına, caddelerine, ağaçlarına, parklarına, kahvelerine oturttum; burayla ilgili kitaplar yazdım. Ve bu kitaplarımı biraz sevdim. Şairlerle ilgili yazılarım, bir iki kitabım, beni iyiden gerginliğe, hatta boşluğa, neredeyse yokluğa itelerken, berikiler yakamdan çekelediler, neredeyse bir uzam, bir zaman yarattılar bana, içinde soluklanmam için...

Böyle durumlarda insan, tabii, kendisiyle yarışır. İçindeki uykusuz kuşku cinini tavlama, onunla bir süreliğine doyuma ulaşmaya çalışır. Ama başarmak ne mümkün! Gene de kendini kandırdığı anları olur da insanın, büsbütün umutsuzluğa düşmez, bırakmaz peşini için.

Zaten bu kuşku cininin, kanlı canlı olanları, benzer alanda sözde ölümsüz yapıtlar kazandıranları da vardır; iyi ki vardır ve onlarla yarışır, yaşarsınız: Belki onları yakalayacak, hayır, onlarca görüleceksiniz! Cismen gitmiş, ancak ismen kalmış bile olsalar, görülme olasılığınız vardır onlarca! Onların yerine başkalarınca! Böylece, çalışır, çalışırsınız. Bir şiir ve düşünce ustamızın (M. C. ANDAY) deyişiyle, kar'ın özel bir anlamı yoksa, neyse kar, oysa, sizin çabanız da budur biraz.

İşte Tanpınar, Bursa'yla ilgili yazıları açısından, benim dışardaki cinimdir biraz. Şiiri, "Bursa'da Zaman", şiir yazmadığıma göre, dışımda kalıyor da; Bursa'yla ilgili yazdığı

üç düzyazıya kerteriz diye bakıyorum. Yazarının o, esnek arabesk bezeli inanılmaz üslubu bir yana, hava olarak, onun üç Bursa yazısı, beni bir süre daha Bursa üzerine yazmaya çekecek sanıyorum. Üsluplarımız karşılaştırılamayacağına, o anlatım ancak o dönemden ve yazarından fıskırabileceğine göre, yazılarımızın uyandıracığı genel hava açısından, onunla boy ölçüşebilirdim ben de. Şimdilik Bursa üzerine yazılmış sadece dört kitabım vardı, biri öğrencilere kılavuz kitapsa da, üçü en azından benim kadar büyümüş olanlara. Bir dört kitap daha yazarsam, olmazsa belki bir dört daha, belki bir dört... Belki böyle bir toplama, dışarıdaki cinimle birlikte görülürdüm...

Ama belki birazdan edeceğim sözler, işimi kolaylaştıracak; Tanpınar'ı gözden düşürecek, yerine beni...

Tabii burası şaka... Ama Bursa'yla ilgisi açısından, Konuralp kimdir ya da neresidir, allaseniz; bugün böyle tarihi bir adı bilen var mı Bursa'da; Tanpınar'ın bu kentle ilgili olarak şehvetle ve 'kutsiyetle' andığı, atmosfer oluşturduğu adlardan biri bu...

Büyük kozuma gelince; yazarımızın yer yer kendini duyarlık çizgisinde tutamayıp, duygululuk, duyguculuk sularına çekmesi. Bursa'yla ilgili düzyazılarının en ünlüsü "Bursa'da Zaman"da, örneğin, Bursa'yı över de över. Tam bir fetişist yaklaşım gösterir. Ama bu belki biraz da yazarın kişisel yapısından kaynaklanmaktadır.

Ölümüne üç yıl kala 1959'da Londra'dan Adalet ve Mehmet Ali Cimcoz'a yazdığı mektupta, "*Hayatta odun olmaktan çok korktum, fakat zaman zaman santimental görünmekten hiç yılmadım. Düşünce gibi hissini de yalnız insanlarda olduğunu iyi biliyorum.*" demekte.

"Bursa'da Zaman", sonuç olarak, bir ülke, bir tarih, yani uzam ve zaman yaratma çabasıdır. İnsanı, kendini yaratma çabasıdır. Yer yer tartışılabilir bir bilgiye dayalı estetik bir övgü, bir ululama denemesidir. Bu arada elbette iyi bir deneme, gerçek bir edebiyat ürünüdür...

Tanpınar bu ilk Bursa denemesinden iki yıl sonra yayımladığı "Bursa'nın Daveti" yazısında, bu övgüyü ve ululamayı dengelemeye çalışır gibi görünür biraz. Bursa sevgisinin "hayatın dışında bir oyun" olmadığını, burası aracılığıyla bir tür "yapma cennet" oluşturma peşinde koşmadığını söyler. Oğuz Demiralp, bu yazının, "*Ahmet Hamdi'yi Bursa'ya koşmakla suçlayanlara yanıt*" olduğunu belirtir. Belki biraz bu da vardır; ama Tanpınar, asıl yanıtı, kendisine vermek istemektedir. Duyduğu kuşkuyu uyutma, avutma, atlatma çabasıdır burada biraz yapmaya çalıştığı.

Çünkü *Beş Şehir*'deki Bursa, hatta bu ikinci denemedeki de, "hayatın dışında bir oyun" ve "yapma cennet" tanımlarına çok uygun düşmektedir ve yazarı, ne trajik ki, durumun farkındadır!

Gerçekten de Tanpınar'ın Bursa'yla kurduğu dünya, yaşamsız, yaşamasızdır. Örneğin Bursa'yı anlatırken bolca çınarlardan söz eder, Emir Sultan'ın Erguvan Bayramını betimler de; metinde reel olarak anılan, yaşadığına tanıklık edilen tek ağaç; o yıllar bahar başlarında Bursa sokaklarını güzelliğiyle kırıp geçiren erguvanlar dururken, daha önce İstanbul'da görmüş olduğu, daha doğrusu Tanpınar'a başkalarından göstermiş olduğu, bir erguvan ağaçlığıdır.

Bir oyun, bir kurgu değilse, "Bursa'da Zaman"ın seyri içinde girilip gibi olunan depresyondan da, yazarımızı, kesik bir gül kurtarır! Neyse ki gül, plastik değildir!

Bursa'yla ilgili üçüncü Tanpınar yazısı "Bursa Yangını"ysa, büyü oluşturma kaygısının dışında; açık özeleştiril yanlar taşır. Bursa'nın bugününe, o günlerde gördüklerine değinmediğine üzgünlüğünü dile getirir, yazar.

Asıl eleştiri noktamsa; bir gelenek, tarih, daha açığı bir süreklilik, "bir devam zinciri" yaratma kaygısındaki Tanpınar'ın, Bursa'yla ilgili olarak, 1326 öncesine fazla göndermede bulunmaması ya da bulunmak zorunda kaldıysa bile, bunu 1326 sonrası övmek için yapmış olmasıdır. Örneğin, *yapılıveren* 'işlem', "yıkılmış Şarkî Roma manzarası"nın "ortadan silin"mesidir salt.

Bir başka yol da, tarihsel gerçekliğin, şiirsel imgelerle içinin boşaltılarak sunulmasıdır. Diyelim, Osmanlıların fethettiği Bursa'da; Bitinyalılar, Romalılar, Bizanslılar yaşamamıştır hiç; "kadım tanrıların yettiği bir toprak"tır burası (Bursa'nın Daveti).

Oysa bir Ankara, bir Erzurum denemelerinde pekâlâ Osmanlı öncesi vardır, Tanpınar'ın. Onun saf Osmanlı yurdu saydığı Bursa'daysa, böyle bir şey olamaz! Sadece Osmanlı olmalıdır, vardır burada. Hatta, öteki şehir denemelerinde bulunan Cumhuriyet dönemi, Kurtuluş Savaşı da görülmez burada. Bursa Tanpınar'ın saltık ve kutsal Osmanlısıdır. İlginçtir; Türkiye'dir. "Türkiye'yi 10 Osmanlı padişahu yapmıştır. Fakat 24'ü yikmiştir." demekte, 1953'te Paris'ten Mehmet Kaplan'a yazdığı mektupta. Türkiye'yi yapanların ilk altısı, su gibi ve dağ gibi, Bursa'da uyumaktadır.

Tanpınar'ın, "İstanbul türkçesi dediğimiz şey, İstanbul'un fethinden evvel başlar" sözünü, biraz bozarak, ama anlamını yerine oturtup yoğunlaştırarak, "Bursa, Bursa'nın alınışından çok önce de Bursa'ydı" şekline sokabiliriz pekâlâ.

Bunu böyle kabul etmezsek, bugünkü Bursa'ya ne ad vereceğiz, ayrıca? "Başını Dört Bir Yana Alıp Giden Şehir"i öneriyorum ben kendi payıma... Tanpınar konuşurken, Yıldırım Camii, şehrin dışında, hiç değilse kenarında "kendi talihini ve tarihini" beklemektedir ve yazar, ne olur, şehir bu yana yönelsin diye adeta yalvarır, hem de 1958'deki üçüncü yazısında. Bugün Yıldırım'dan doğusu, yayan yarım gün sürer sanıyorum.

Haksızlık etmeyelim; Bizans, Roma, Bitinya dönemlerini görmemek, Tanpınar'ın ilk konuştuğu yıllarda belki biraz doğaldı: Osmanlı öncesine bakmamak, sıcak korkudan kaynaklanıyordu. Örneğin, Kurtuluş Savaşından yeni çıkmıştı. Başta Yunanlılar olmak üzere pek çok başka ülkenin Türkiye topraklarında gözü vardı; ama artık günümüz koşullarında sanırım böyle bir şey söz konusu edilemez.

Bugün Bursa'yı 1326'yla başlatma (Tanpınar 1323'ten başlatıyor!); pek pek, adı Prusias'tan geliyor; Hz Süleyman'ın vezirlerinden birinin kulağı az duyuyormuş da "Cennet Burası sözünü Cennet Bursa anlamış" efsanelerinin ötesinden kavramaya çalışmak gerekiyor.

Bursa üzerine hazırlanmış şimdilik en kalın ve kapsamlı kitap; 'sunuş'unun ardından, "Bursa, Osmanlı'larca fethedildiğinde -yaklaşık olarak- 1500 yıl önce kurulmuş bir kent idi. Bir kentin tarihinde uzun bir süre sayılabilecek bu geçmiş hakkında belgeler ve arkeolojik kanıtlar ne yazık ki çok ayrıntılı bilgiler vermiyor!" paragrafıyla başlıyor (E. Yenal).

Öyleyse önce matematik gerçekliği önümüze koyalım: Türkçe, Bursa tarihinin yarısını bile geçmiyor henüz! Bir bu kadar daha, yedi-sekiz yüz yıl, yaşama gücü olur ya da bulursa, geçmişiyse ancak beraberliğini sağlayacak!

Öyleyse, 1326 öncesi, bizim için önemli. "Daha Romalı Genç Plinius'un, döneminin Bursa ve çevresinden söz eden mektuplarının piyasada bulunan bir çevirisi yok," diye düşünüyordum ki, ancak 2001 Güzü itibarıyla var olabildi bu çeviri! Gecikmeyi, "okuma yazma özürümüz, kitaptan uzağız" türü sözlerle geçebilir miyiz?

Geçelim, peki...

Geçen yıl, şehrin ovaya en hâkim, en güzel, en eski meydanlarından birinde kazı çalışması başlatıldı ve hemen bir çırpıda Geç Bizans-Erken Osmanlı Sarayının odalarına ulaşıldı. Birden para bitmişti, kazının sürdürülmesi 2001 yazına bırakıldı, bu yazsa cazla geçti, şimdi korkumuz, açılan bu alanı birileri kapatır mı?.. Capcanlı bir tarih, tarihin oturduğu ve kendini okutacağı kitap, açılmadan kapanır mı?

Aynı meydanın altı, Muradiye'nin doğusundan Çakırhamam'ın batısına kadar, altgeçitler, dehlizlerle dolu; biliyorum, masal gibi: Bursa merkezinin altındaki antik ulaşım yolu, açılmayı bekliyor!

Ya surlar, surlardaki burçlar? Doğma büyüme Bursalı, pek çok kişi, Bursa'nın en merkezi yerindeki surlardan habersiz;

yanlarını yörelerini, hatta üstlerini binalar öyle kaplamış ki, kime hak vereceksiniz?.. Oysa yine de görülüyor: Surlardaki sütun başlıkları, sıcak bir tehlike karşısında can havliyle anıtsal binalardan sökülüp yerleştirilmiş büyük taşlar, en görmez gözlere bile batacak kadar sivri! Miyop olan ben bile gördüm, görüyorum!

Geç Bizans-Erken Osmanlı Sarayı kazısının, 2001'de Büyükşehir'in Derecik köyünde bulunan kiliseyi ortaya çıkarma çabalarından, sınırlı kaynağın buraya kaydırılmasından dolayı yapılamadığını söyleyecekler ki doğru olabilir. Ama eminim ki Bursa ve çevresinde çok yakında başka yerler de bulunacak ve bulunanlar hep 'defincilerin tutkulu araştırmalarına' bırakılacak. Tabii TT'ye bir de : Tosunlara ve tinerencilere!

Mudanya-Trilye'deki Kemerli Kilisenin, dünyada duvarlarına resim yapılan ilk kilise olduğunu bir yerlerde okur; unutursunuz gider... Bu 'ilk'li bilgi çok sağlıklı olmasa ya da yarın değışse de (hatalı bilgide Tanpınar'la ödemiş oluruz; iyi olur), olayda değışecek olan nedir? Fetişleştirilen Osmanlı köyü Cumalıkızık bir yanda, Anadolu'nun en güzel mozaiklerinden, mahzun Trilye bir başka yanda; üstelik bu ikincisi deniz kenarındadır da!

Bana sorulsa, Bursa'nın bir Osmanlı öncesi tarihinin olması, artık kimseyi korkutmamalı, derdim: Ne kadar geriye ve ileriye gidersek, birey/ömrümüz ve toplum/tarihimiz o kadar uzayacak! Osman ve Orhan bey de biziz, onlara katılan daha eski Anadolu'lular da!

Bir Ege dağ köylüsü olarak doğan ben, kökenciler-sorgucular karşısında, Lidyalı ve Orta Asyalıysam, bugün Bursa'nın ancak yüzde yirmisini oluşturduğu söylenen doğma büyüme Bursalılar da, Bitinyalı ve Orta Asyalı, ya da Bitinyalı ve Bursalı olursunlar, ne çıkar; sadece ömrümüz/tarihimiz uzar...

Umutsuz değilim! Daha dün, Osmanlı, fetişti ve nefretti. Fetişizm biraz sürüyorsa da, nefret aşıldı sanıyorum. Örneğin, Bursalı Sosyal Demokrat belediyelerin programlarında, kentın Osmanlı yanının vurgulanacağı, bu dönem eserlerinin daha görünür kılınacağı söylenip duruyor. Osmanlı Hanlarının vurgulanır şekilde düzenleneceğinden, tarihi köprülerin orijinal haliyle yeniden yapılacağından söz ediliyor. Hatta andığım ve yandığım surların da aynı şekilde düzenlenip tarih kültür meraklıların beğenisine sunulacağından!

Toplum olarak belki çok şey kötüye giderken, böyle iyiye gitme olasılığı bulunan gelişmeler de var. Ancak, Bursa belediyelerinin ve kamuoyunun, Osmanlı dönemi eserlerine yönelik ilgisinin, bu dönem öncesindeki 1500 yılı da kapsamasını, buraya doğru da akmasını beklemek hakkımız olmalı. Surlar iyi bir düşünce, işte!

Tanpınar'a uyarak Evliya Çelebi adına Bursa'da bir çeşme yapmayı düşünen Osmangazi Belediyesi; Kâzım Baykal'ın yıllar önce haber verdiği, bir önceki dönemde Bursa Büyükşehir Belediyesince desteklenen bir yayında da, biz kör-sağır kamuoyuna fotoğrafları sunulan, Üftade Mahallesi Yerkapı Caddesindeki Annibal Çeşmesini de araştırmalı; belki Annibal'in değilse bile, en azından Osmanlılar öncesinden geldiği besbelli olan bu ilginç yeraltı çeşmesini, 'metruk' özel mülkiyetin tutsaklığından kurtarıp kamuoyuna sunmalı. Hiyeroglifle yazılmış kutsal bir metni, yaşamsal ve yitlik bir şiiri, birdenbire buluvermek ve onunla dertlerin kebirini, ekberini, ekserini... aşmak gibi. Düne, bugüne, yarına; hayata taşmak gibi. Dağla ova arasında küçük bir yaşmak-yaşamak gibi.

Bence arkeolojiye ve eski tarihe daha çok yönelmeli Bursa! Tabii, Tanpınargillerin izni olursa. Bana soracak olursanız, Tanpınar'ın kendisi, bugün bu izni bize verirdi.

(Bursa Denemeleri adlı kitaptan, Osmangazi Belediyesi Yayınları, Bursa 2002)

BUZ GİBİ

Sarhoş muyduk, değildik;
buz çekmiştik burnumuzdan.

Bir mağluplar ambiansıydı dansımız
kopup da geldiğimizde geçmişimizden;
kırpıp da geldiğimizde
ruhlarımızı içinde pişirdikleri
kek kalıplarını.

Yine de o dünyayı anımsatan
malzemeler almıştık yanımıza;
çerkez tavuğu gibi örneğin.

Sarhoş muyduk, değildik.
Alkol değil,
uzun travma kokteylleriydi içtiğimiz;
tütün değil,
yaralı çocuk ruhlarıydı çaktığımız.

Dansımız devam etmekteydi etmesine,
ancak, biz değildik ahşap binayı sallayan;
tatminsiz gece hayaletleriydi
kimimize gündüz de rahat vermeyen;
sırta kalıbını basmış karanlık hayvanlarıydı.

Sarhoş muyduk, değildik;
bir nevi mutluluk taklidiydi
biyolojik bir saldırıdan
güç bela kurtarabildiğimiz
eksik ruhlarımızın
dile geliş biçimleri.

Geleneğe eklenişten ziyade
geleneği hazmetmeye yönelikti
bu yalnızca beslenmesi geleneksel şölen,
sonra dışkılayabilmek üzere.

Ev, ruhlarımızı kapamazdı bizim;
aksine, onları uçurduğumuz gökyüzüydü o
ki orda uçanlar
seslerin girebildiği her yere girebilir,
her duvarı aşabilirdi.

Kibar çocuklardık ne yazık ki;
kendimizden alırdık
başkalarından almamız gereken intikamı.

Dansımız devam etmekteydi etmesine de,
biz değildik ahşap binayı sallayan :
ahşap olduğu için canlıydı bina
ve durmaksızın titriyordu soğukta
ki bütün tarihimize sirayet eden
kara bir hayaletti soğuk.

Sarhoş muyduk, pek:
Buz gibi sarhoştuk!

HA HA HA HA...

çocuktum, eksik bırakırdım bir şeyi... ey üzgün palyaço !
panayı ördeği ! onu sen tamamla !

kocaman pabuçlar ufacak ayaklara !

seneye de giyersin, seneye de giyersin... ha ha ha ha...

ne elma şekerleri ne pamuk helva ! yağmur uzun konuşurdu, su
çekerdik pantolonum, kimseler inanmazdı ağladığıma... sorumsuz
alkışlar, kahkahalar, dikenli teller... ve yama ! ha ha ha ha...
parodi bitti, silindi boya... işte, kan pıhtısı dünya, burnumun
ucunda ! sahte yalnızlık gösterileri, kalabalıklar, maske ve riya...
işte, hayat ! akıyor foyasız bir ırmağa... yaşlandım, unuttum
cümleyi... ey sıksa çocuk ! taklaböceği ! onu sen hatırla !

düşersen kalkmam ayağa...

sanırlar ki numara

ha ha ha ha...

ha ha ha

ha ha

ha

h

AHVALE ÜÇ ŞİİR

Melih Elal'a

Ruh

Ruh üflenmemişse yaşanan güne;
envanter gibi kuru olur sonu,
çekiver kuyruğunu gitsin!

"Hnk" denen yerinden yakalayın
hayatı ve soluğunuzu bırakın.

Turizm

Torro torro diye haykırıyor;
Kuzeyin solgun tenli,
torba göğüslü kadınlarına
boğanın biri...

Misyoner kundesini takmış,
Apaşın biri,
sürüyor madamın tarlasını...

Güneşin torunu çingene çocuğu;
Çallılara götürüyor, ninesi yanında
Amerikalı kadını,
parasıyla değil mi?

Manipülasyon

Sizin Tanrınız tek.

- İnanalım mı?

Ya arka yüzü

- Para olan ne?

Borsada kâğıtlar;

- Kaçtan gidiyor,

bugünlerde?

ADNAN ÖZER ŞİİRİ İÇİN BİR ALIŞTIRMA

Hüseyin PEKER

Uludağ Üniversitesi'ndeki bahar şenlikleri sırasında, bir şiir dinletisine konuk olmuştum. O gün, bu yazıyı okuyanlarınız arasından bazıları vardır diye düşünüyorum. Bizden bir gün sonra Adnan Özer - Yusuf Alper, şiir dinletisinin konuklarıydılar. Ve Tahir Abacı ile ben ilk kez karşılaştığımız bu dinletide, sözü oraya getirmiştik, konuşma sırasında :

- Yarın bizden sonra gelecek olan şair Adnan Özer'e dikkat. Onda önce şair duruşunu bulacaksınız. Yazdığı şiirlerin de ötesinde şair kimliğine yaklaşan bir duruşu var onun. Şair gibi bir adam işte!

Neydi bu sözleri söylememe sebep? Biraz onu açmak istedim bu yazı başlangıcında :

1997 Tüayap Kitap Fuarı'na ilk kez kitabı yayımlanmış bir yazar olarak katılıyordum. Uzun bir aradan sonra, şair ve diğer yazarlarla ilk kez göz göze gelmem oluyordu bir anlamda bu. 1973'ten 1980'e bir ara, 1982'den 1990'a uzanan uzun bir okuma arası ile sürüyordu benim yazma eylemim. Hatta Broy Yayınları, Ocak 1988 basımı, Ramis Dara'nın '*Şiir Çünkü Şiir*' kitabının 'Sunu' başlıklı giriş yazısında (s: 7) saydığı bir sürü genç şair arasında adımın olmayışı bile, bir fazlalık yaratmadığının kanıtı gibiydi. Ama yılmamıştım. Belki Adnan Özer'in söylediği gibi bir yerlere takılıydı usum :

'Şair ahlâkı bazı durumlarda şiir yazmamaktır. İnsanlar arası dostluk mektuplaşmasının en üst biçimi şiir olduğuna göre, işin aslı bu dostluğu korumaktır. ... Yazmamak bazen doğru bir eylemdir ... Yazmamak merhamettir.' (Everest, Ekim 2001 bülteni)

İşte böylesi bir aradan sonra yazmaya yeniden dönüş serüveninin sıcaklığı kalbimi kaplamışken, Kitap Fuarı restoranında kıvrıkcık saçlı bir ozanın bakışlarıyla karşılaştım. Yanımdaki dosta birden seslendiğimi hatırlıyorum :

- İşte şair dediğin şöyle biri olmalı.

Dostum o kişinin Adnan Özer isimli şair olduğunu söyledi. İşte yazına dönüştü ilk karşılaştığım, benimsediğim şair Adnan Özer olmuştu. Şiirini pek tanıdığım yoktu. Sonradan araştırdım. '*Hayal Tabirleri*'nden, bugün toplu olarak yayımlayarak bizi bütününe kavuşturduğu '*Rüzgâr Durdurma Takvimi*'ne varana kadar Adnan Özer'i merakla bekleyip durmuştum. Şimdi bu kitapla şairimin yanındayım, duygularının içindeyim. Bunun birazını da benim şiir sevgime, onun her yakasını taramak istemime bağlayabilirsiniz.

Yusuf Alper'in 30.11.2001 tarihli '*Radikal Kitap Eki*'nde bahsettiği '*melankolik lirizm*' deyimini göz ardı edemeyeceğim. 1981'de yayımladığı '*Ateşli Kaval*' adlı ilk kitabında yaslandığı doğa betimlemelerine ve ilk kez sığınmak istediği doğa biçimlerine '*Güz Hastalıkları*'nı da eklemesi belki '*Kalbinin ağır bir çan*' olarak dünyada attığı yere '*her sözü bir top güllesi*' olarak düşürme eğiliminden çok '*burçlarında ölme*'yi göze aldığı bir kalenin hastane olarak düşünülmesinden doğmaktadır. '*Yüzünün rengi yok*'tur. '*Veremli güz binicileri*' arasında kendi yeri, en azından çiçeklerin yuttuğu tozlarında ve yaprakların örttüğü izlerindedir. Özer, doğa ile kendini tanımlamaktadır. Belki sığındığı bir liman olarak, belki de görüldüğü bir anlam olarak doğanın tarifi içine girer durur. Burada Trakya'nın görünen uzun boylu, sarı yapraklı ayçiçeği, kendisidir. Hatta boynu bükük duruşuyla bile, güne bakışındaki uysal büküntü ile birlikte.

'*En sert mermere kazacağım dizelerimi*' (s: 5)

Aslında bu böyle olmamıştır. Türkçe'nin en sert kıvrımlarını yakalamada bir mermer işçisi ustalığı yakalamıştır, orası ayrı.

Ama hayatı fazla '*komik intiharlar*' tasarladığı karasevdalarla küçültmüştür; benzinin tırfıl sarısını, beğendiği, özendiği şair Lorca'nın yerini bile, erik sepetinin içinde bir mendile sarılı bırakmıştır. Aslında yakuttığı ağıt, kendinedir çoğu zaman. O kendini parça parça kül eden bir şairin poşusunu, değirmenlerde rüzgâra lime lime ufalayan ozanın kendisidir. Ferdinand Pessoa'daki yaralı hüznün, onun boynuna çoktan yapışmıştır. Ama hüznü bildik bir dille tanıtmaz okura. Onun yalınlık süzgecinden imbikle süzölmüş bir anlatım biçimi, kendine özgü kelimelerini bulur. Dikkatle okunduğunda gizli bir araştırmannın gizlerinden doğduğu apaçıktır. Soylu ve kenar mahalleli. Kendi de söyler zaten : '*Kenar mahalleli önemliydi; hep kenar mahallede kalacağım galiba... Yeryüzünün kenar mahalle delikanlısı*' (Everest, Ekim 2001 bülteni)

Ateşli Kaval'daki 'ninenin öğüdü'nü dinleyip, bizi incir kuşlarıyla inciten şair, önemli kitabı '*Rüzgâr Durdurma Takvimi*'nde mahvolma sebeplerini, yalın bir içliliğe dönüştürdüğü bu düzlüğe dönüştürmüştür.

Zaman Haritası (1992)'nda ise, şiir baştan aşağı değişmiş olarak, bugün Hüseyin Ferhad'ın, bazen Ahmet Telli'nin dönüştüğü çöl şiirine dönüşmüştür. Hani Cemal Süreya'nın *Ortadoğu* şiirlerinde öncülük ettiği vahanın anlatılışı, görünmeyen yerde suyun ve yeşilin özlemini dile getiren bir öze dönüş öyküsüdür bunlar.

'*Hurma patlağı gözlerimden tükürdüm ya*

[medeniyetinize

Yayıyorum artık, kervanımda her şey gani ve sebil

siz toplu alışverişlere çıktıkça' (s: 221)

Ramis Dara, '*Şiir Çünkü Şiir*' kitabının 144. sayfasında şöyle dile getirir Adnan Özer'i :

'*Bu sözlerden de bir öte dünya sorunu. Adnan Özer bu konuda kuşkular içinde sanırım. Bir 'Mümin' gibi görünüyor, bir nihilist, ya da 'münkir'*'.

Ya yadsıyan, ya da inanan, ya da yoksayan. Dara, böyle tarif ediyor Adnan Özer'i.

Özer'se *Everest Şiir Bülteni* Ekim 2001'de yayımlanan son söyleşisinde kendini, buna benzer biçimde tariflere karşı söylesine savunuyor, ya da tanımlıyor :

'*Modernizmin etkileri bnlar. Cenap Şehabettin ile başlayan modernizm bir gelenek oluşturmaktan ipotek altına girdi. Anadile bağlı tinden koptu. Böyle değilse, şiirimizde bugün niye büyük şahsiyet yok.*'

Şiir ve dünya, dün başka yerdeydi. Bayburtlu Zihni'nin, Pablo Neruda'nın ve Lorca'nın yaşadığı dönemler kılıf değiştirmiş artık. Küreselleşmeye benzer bir birleşme edasında dünyadakiler. Belki azalan oksijenimizi paylaşmak için, her ülke kendine yeni bir alternatif arıyor. Şairler de buna benzer değişim içinde. Artık şair yok, şiir var. O güzel kıvrıkcık saçların arasından akan, yumuşak bakışlı şairleri; ekmek, su gibi sevip yaklaşmak isteyen bin çeşit okur var.

Her şey '*Veda Şiirleri*' bölümünde enfes ve büyük yapıt saydığım '*Ağaç Müzesi*' şiirindeki gibi Adnan Özer'in.

'*Derim ki*

Ağaçların tenine dokunmak zaman alır'

.....

'*Belki bu yüzden*

kör budayıcılarız biz

kabukla tenin arasındaki zamanı

Kalbim, aptal ikizim. siz' (s: 239)

Keşke herkes Adnan Özer kadar zengin fakat bastırılmış, dolgun fakat sindirilmiş bir şiir serüvenine sahip olsaydı. Kusursuz bir güzellik; hiçbir dilimine '*özgül ağırlığa*' ters düşmeyecek nitelikte özenilmiş katkıda eklenen dizeler, kelimeler. Bunun arasında bazen yanılan, bazen hasta düşen ama yoksulca kalkarak; onun diliyle gülümseyen ayçiçeği yumuşaklığında şiirler. Adnan Özer bir yürek kalkanı. Şiiri gerçekten bilenlere gülümsüyor. Gerisine hüznü.

BENİ KATEGORİZE ETME

Ayşegül İZMİRLİ

Tanımış olduklarımdan etkilenmemem mümkün mü; bazen okuduğum yazılar kimi adları, adlar da bazı yüzleri getirir gözümün önüne. Bir de bakarım ki, bu adlar ve yüzler, cilalı bir yüzeye düşmüş de dağılmış su damlacıkları gibi sıyrılmışlar birbirlerinden ya da ayırımına varmadan, ben bazı kümelere ayırıvermişim onları. Kadın-aracins-erkek gibisinden bir bölümlenme olmaz bu yaptığım. Reklamcı, gazeteci; psikolog, sosyolog; bunalmış ev kadını, yıpranmış iş kadını gibi de değil. Belki biraz yazı falcılığıdır yaptığım; yazılanlara yaslanan, bunlarla biçimlenen, edebiyatçıların yaşama biçimlerini ya da dünyaya bakışlarını, söylemeden dillendirdikleri itiraflarından yakalamaya yönelik, sezgisel, yanılma payı az olmayan, tahmini tasnif denemeleridir.

Çelebilerin yanında ekâbirler, alçakgönüllülerin yanında, burunlarından kıl aldırmadıkları için, bıyıklarını uzatmaya burunlarının içinden başlayanlar ve bu havaleti yük nedeniyle her zaman burunları havada dolaşanlar (ki bunlar daha çok erkek cinsi içinde yer alırlar), sigarada kalanların yanında pipoya terfi edenler, suskunların yanında, genel konulardan, ustaca açtıkları ara kanallarla özellerine geçip hep kendilerini, hep kendi hurufatını anlatmak için doğaçlama yöntemler geliştiren ve böyle böyle çoğalmadan genişleyenler, falan filan...

Edebiyatçılar, bazen, dünyanın çelişkilerle dolu bir yer olduğunu kanıtlamak isterlermiş gibi bir arada görünürler, bazen de kısa ya da uzun, aynı çemberin çapına bakan hilal-yaylar olduklarının ayırımına varmadan ve her biri kendini gökteki tek ay bilerek ayrı (g)ayrık yaşar giderler.

Berbermiş gibi görünenlerin biraradalıklarına bakıp aldanmamak gerekir; tek kişilik fildişi kuleler edebiyatçılar için üretilmiştir. Onlar, çoğul yalnızlıklarını bu çilehanelerinde yaşarlarken bir yandan da Rapunzel'in ikiz kardeşi olduklarını bilerek durmadan saçlarını keserler.

ayrılık yarı ölmekmiş

Edebiyatçıların gruplandırılması, öyle ikiye, üçe, beşe ayırarak kurtulunacak bir iş değildir. Bir de bu grupların, âdet olduğu üzere, kendi aralarındaki bölünmelerini düşünürseniz, edebiyatın gövdesinin bir çirpında bir kırkayağın gövdesine dönüştüğünü görürsünüz.

En belirgin gruplama, bana göre, asil-avam ayırımının doğurduğu, merkez-taşra örgütlenmesidir ki bu, kuşu kafeste ve yanı başlarında bulanlarla havadaki kuşu ağzıyla tutmaya çabalayanların oluşturduğu iki büyük öbeği işaret eder. Asiller, karalasalarda da, ki karalarlar, keramet kusmuş olurlar; önemsenir, aranılır, saklanırlar. Avamiler, kavak dallarıyla suya yazarlar. Suyun akacağını, akıp denize ulaşacağını umarlar. Su akmaz, aksa denize varmaz, denize varsa Halik bilmezden gelir, balık anlamazdan. Bir martıya denk gelirse eğer, kahkaha ile çığlık arası bir sesle okur yazılanları, sesi kubbede asılı kalır. Denizsiz Anadolu'nun edebiyat dergilerinin martı sesleriyle dolu oluşu bundandır.

Edebiyatçıların, bölük pörçük olmalarına karşın, ister istemez ortaklaştıkları özellikler de vardır ve bunlar hiç de az değildir. Örneğin her edebiyatçı, aynı zamanda pöstekisine kıl toplayan bir arşivcidir de. Oluşan bu pösteğiyle kimi önünü kapatır, kimi arkasını, kimi de göğüslerini. Teorik, mistik ya da simgesel bir yaklaşımla pöstekisini başına örtenlerin olduğu da görülmüştür. Ancak, hiçbir zaman, hiçbir edebiyatçı pöstekisiyle yüzünü örtmemiştir.

Arşiv oluşturan edebiyatçılar (yani çoğu), bir özelliği daha paylaşırlar: Hepsisi eşleriyle kavgalıdır. Arşivci olmaları yüzünden mi eşleriyle kavga ederler yoksa eşleriyle kavgalı oluşları yüzünden mi arşivciliğe yönelmişlerdir; hangisi ötekinin bir sonucudur, bu pek belli değildir ama, sonuçta bu böyledir.

Arşivcileri de, zorunlu olarak, kendi aralarında, en az ikiye ayırıyorum ben. İlk gruba, en kabadayıları ve de yararlıları koyuyorum ki onlar, arşivlerinden sonuçlar çıkartmaya, o birikimi ürüne dönüştürmeye eğilimli olanlardır. İkinci gruptakilerse sadece almaya kullanmışlardır. Eksişge dayanamazlar, parça-bütün, ne bulurlarsa, kitap aralarına, dosya gömleklerine, çekmecelere tıktırırlar ve AB marka kan taşırlar. Onlar, mat kıl-parlak kıl; ak kıl-kara kıl; bit-kene; hiçbir şey aramazlar pöstekilerinde. Zaten arasalar da bulamazlar, bulsalar niçin aradıklarını unuturlar. Kalınlaştıkça inceldiklerini sezmeden kumbaralarını tedavülden kalkmış paralarla tıksık tıksık doldururlar.

kim bilir, belki bir akşamüstü

Örneklerle konuşmak iyi bir yöntemdir; söylenenlerinin ayaklarını yere değdirir.

Ben, bütün denemecilerin iyi birer arşivci olduklarını, düşünmekten de öte, biliyorum. Onlar sadece edebiyatın arşivini de yapmazlar üstelik, aynı zamanda eskicilikle işe başlayan birer antikacıdır hepsi de. Toz almaktan yorgun düşmüş, bu yüzden de ipin ucunu bırakmış kadın denemecilerle, eşlerini pasaklı bulan erkek denemeciler, külleri küllere, tozları yazıya katarak ilk grubun seçkin örnekleri arasındaki yerlerini alırlar.

Siz, Uğur Kökten'in çalışma odasının camekânlı bir kitaplıkla düzenli bir masadan ibaret olduğunu; evli olup olmadığını bile bilmiyorum ama, eşinin, yüzüne geniş bir gülümseme kondurup, "almamak toz var mı, bir sormak istedim; bunun için geldim." diyerek bu odanın kapısını açtığını düşünabiliyor musunuz?

Peki ya Halûk Cengiz'in -sahi nerelerde o?- üç sayfalık bir deneme için kitaplığından indirdiği üç yüz kitaptan yüz tanesini yatağın, yüz tanesini masanın, yüz tanesini de halının üstüne yığılmadan ve de bir damla toz kaldırmadan, tek tek baktıktan sonra yerlerine koyduğunu mu sanıyorsunuz? Sonra, eksik kaldığını hissettiği bir cümleyi tamamlayabilmek için bir koşu kitapçıya gitmeyeceğini; kitapçıdan, aradığının dışında, tasarladığı bir başka yazıya kaynaklık edeceğini düşündüğü beş kitap daha almadan çıkabileceğini mi düşünüyorsunuz?

Denemeciler böyledir de şairlerin arşivciliği nasıldır peki?

Onlar geçmeden önce, tahmini bir imge-portre örneği vermek istiyorum:

Ferit Edgü, pipo içenlerdendir, bana göre. Top sakala yatkindir. Gümrah bıyıklarının kökü genzindedir. Bilge Karasu'yu okur. Belki de bu yüzden, onun gibi, yalnızlığına düşkündür. Ancak yalnızlığı çelişik bir yalnızlıktır. Hem bir başına yaşayacağı bir kır evinin özlemini duyar, hem de üstünü örtecek, yorganını sırtına sıkıştırarak, baş ucundaki süt bardağını mutfağa geri götüreceği; korkuları depreştiğinde sesini duyurabileceği birinin yakınında bir yerlerde olmasını ister.

Günümüz şairlerinin arşivciliğine gelince. Onlar, genelde, kendilerini biriktirmekten zaman kalırsa eğer, başka şairlerin şiirlerini, daha çok imzalanarak kendilerine gönderilmiş şiir kitaplarını -okumadan- biriktirmeye yatkindirler. Bana göre, her yıl, arşiv dersinden bütünlemeye kalarak ya da not ortalamasıyla geçerler, geçerlerse. Oysa eski şairler şimdiki gibi değildi; onlar arşiv olarak beyinlerinin raflarını kullanırlardı. Çünkü şiirler ezberlenmeye elverişliydi. Dizeler bir sonrakini çağrıştıran uyaklı, vezinli dizelerdi. Ayrıca onlar iyi şiire değer verirdiler; şiir ezberlemek, bir bakıma değerbilirlikti. Yeni şairler için kendi şiirlerini ezberlerine almak bile galiba külfet ve "zor zanaat."

Arşivci şairlerin günümüzdeki en iyi örneği, hayır, sandığının gibi, antoloji sanayisinin önde gelen iş adamlarından biri değil, alçakgönüllü çalışmalarını, her zaman kalabalık ve daima dağıntık olduğunu sandığım köşesinde, bu işten keyif aldığı, şiiri sevdiği, şiire değer verdiği için sürdüren ve bu çalışmalarını yılda bir kez bile olsa okurlarına sunan İhsan Üren'dir. Ben, Üren'in, 'şiirin yıl sonu değerlendirme karnesi' gibi adlandırılacak "Ufuk Turu"na aldığı 25'i asil, 25'i yedek 50 şairin tamamından daha çok şiir okuduğuna; onların tamamından daha çok dergi ve kitap aldığına ve dahası, arşivciliği paraya dönüştürmeyi becerenlerin yararlanmaları gereken bir başvuru kaynağı olduğuna inanıyorum.

Bu konuda yazacaklarım bitmedi ama, biraz daha sürdürürsem Akatalpa'yı hazırlayanların punto seçiminde zorlanacaklarını biliyorum. Bu yüzden,

Görüreceğiz...

Yayın Yönetmeni	: Ramis DARA, P. K. 68
Koordinatör	: Serdar Ünver (Tel : 0535 - 398 98 16)
Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü	: Melih ELAL
Yönetim Yeri	: Ataevler, Adalet Sk. Adaletkent Sitesi, H Blok, D: 3 Nilüfer BURSA
Yayın Danışmanları	: İhsan ÜREN, Hilmi HAŞAL
Yazışma Adresi	: R. DARA P.K. 68 16371 Ulucami - BURSA
Baskı	: Özsan Matbaacılık, İzmir Cad. No : 221 - BURSA
Elektronik Posta	: Akatalpa@hotmail.com
Faks	: 0224 452 22 65

Aylık edebiyat dergisi Akatalpa Ocak 2000'de Bursa'da kurulmuştur.